

טבילת כלי שמחובר בו חוט חשמל מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין

יש לעיין בכלי שיש לו חוט חשמל המחובר בו בקביעות האם צריך לטבול גם את החוט או שיכול לטבול את הכלי והחוט ישאר מחוץ למים. ויש לעיין בזה בתרתי: [א]. האם החוט נחשב כחלק מהכלי ודינו כדין ידות הכלים שטעונים טבילה, או דילמא לא חשיב כחלק מהכלי. [ב]. אף את"ל שחוט החשמל אינו חלק מהכלי ואינו טעון טבילה מחמת עצמו, מ"מ אם החוט נשאר מחוץ למים נמצא לכאורה שהכלי לא נטבל בשלימות שהרי המים לא הקיפו את כולו.

דברי הראשונים בדין ידות הכלים שעתיד לקוצץ

א. איתא במשנה פ"ד דמקואות מ"ה דידות הכלים שעתיד לקוצץ טובלן עד מקום המידה, והקשו הראשונים דהחלק שעתיד להיקצץ חשיב חציצה לכלי, וקיימא לן דמיעוט המקפיד עליו חוצץ. ובתוס' חולין דף ע"ג ע"א תירצו דאירי בידיה של חוליות, וכשטובל עד מקום המידה נמצא שחלק היד החייב בטבילה נטבל כולו מבלי שיהיה בו חציצה. ובר"ש וברא"ש תירצו דכיון דמקום החיבור שבין החלק העתיד להיקצץ לבין החלק שעתיד להישאר הוא בית הסתרים הדבר מותר, דבית הסתרים דכלים לא בעי שיהיה ראוי לביאת מים.

ב. והנה יש להתבונן לדעת הר"ש והרא"ש איך מהני לטבול את הכלי עד מקום המידה והרי נמצא שהכלי אינו טבול כולו במים, ודל מהכא את ענין "החציצה" מ"מ הרי יש כאן חסרון בעצם מהות הטבילה. וחזינן מדברי הראשונים הנ"ל שהבינו דאין בכה"ג חסרון ולא חשיב שאין הכלי טבול.^א

ג. ועיין בדברי המאירי שם בחולין שכתב וז"ל "ידות הכלים שהן צריכות לכלים אלא שהם ארוכות יותר מכדי הצריך ובדעתו לקצוץ אותו היתר, מגדולי המחברים פסקו שאינו צריך להטביל אלא עד מקום שהוא עתיד לקיים, והוא הנקרא בלשון התלמוד מקום מדה. ומגדולי המפרשים הקשו בה שהרי חיבורו מ"מ חוצץ, שהרי היתר על השיעור שהוא דבק עמו הוה ליה כמי שהיה עליו טיט או זפת, ואע"פ שהוא במיעוט שאינו מקפיד שאינו חוצץ,^ב מ"מ החציצה מיהא צריך לשקעו במים, ומתוך כך פירשו שצריך לשקעו כולו במים אלא שעד מקום מידה תורת טבילה עליו וחציצה פוסלת בו, אבל מה שדעתו לקוץ אין עליו תורת טבילה ואין חציצה פוסלת בו," עכ"ד.

נמצא שלדעת המאירי אכן בעינן לטבול אף את החלק שעתיד להיקצץ דאל"ה לא עלתה לכלי טבילה כלל. מ"מ עדיין עומדים לפנינו דברי הר"ש והרא"ש וכן פסקו הרמב"ם פ"ג ממקואות הכ"ה והשו"ע סי' ר"ב שטובל עד מקום המדה ודיו ואע"פ שהיד מחוץ למים, וקשה אמאי מהני לטבול בכה"ג והרי אין הכלי מוקף כולו במים.

^א והערה זו היא גם אליבא דהתוס' שתירצו דאירי ביד העשויה מחוליות, מ"מ קושייתם היתה מטעם חציצה, ועדיפא מיניה הוה להו לאקשווי דאין הכלי טבול כלל, [דחציצה במיעוט המקפיד היא דרבנן, וכלי שאינו טבול כולו הוא חסרון מדאורייתא].

^ב במה דסבירא ליה למאירי דהחלק שעתיד להיקצץ הוא בגדר מיעוט שאינו מקפיד, צ"ע אמאי קרי ליה אינו מקפיד, והוא דלא כתוס' רא"ש ור"ש שנקטו דהוי מיעוט המקפיד.

ד. ועיין חזון איש מקוואות קמא ס"י אות א' וז"ל וכן מש"כ ר"ש לקמן מ"ה בידות הכלים שהם ארוכים שאינו חוצץ ונסתייע מהא דתוספתא אינו מובן, דמה ענין זה לביה"ס, אילו הכניס כולו והיינו דנים משום חציצה של היד העודפת שייך לדון משום ביה"ס אבל כשלא הכניס כלל במים מה יועיל שהמקום העומד לקציצה הוא ביה"ס, הלא בכל מקום שאין ביה"ס טעון ביאת מים טעון שיכוסו המים מבחוץ על מקום המכסה את ביה"ס וביה"ס היא כתוכו וקרבו של הדבר ואין טעון ביאת מים על קרבו רק על חוצו, אבל הכא שלא הכניס היד למקוה כלל ודאי לא עלתה לו טבילה, דאם כל היד הוא גוף הכלי הרי לא טבל כולו, ואם אין כל היד גופו הוה חציצה, והתוס' חולין ע"ג ע"א כתבו דבשלימות אירי ואין כאן משום חציצה כלל ואין הנידון רק אי כולו כגופו, וניחא הכל.

מבואר בדברי החזו"א שהוקשה לו כנ"ל איך מהני לטבול כלי כאשר היד היא מחוץ למים והרי נמצא שאין הכלי מוקף כולו במים וממילא לא עלתה לו טבילה כלל. והנה כאמור לעיל בהערה א' מקושיית תוס' שהקשו מדיני חציצה ולא הקשו טפי שהכלי אינו טבול כולו במים, משמע שזה גופא שהיד נשארה מחוץ למים אין בו חסרון שאין הכלי טבול כולו [והיינו בגוונא שזו יד שעתיד לקוצצה], ונמצא שאליבא דכולהו כל החסרון בידות הכלים שנמצאים מוץ למים הוא משום חציצה ולא משום שאין הכלי נמצא כולו בתוך המים.

ה. אלא שאכתי הדבר טעון ביאור אמאי עלתה טבילה לכלי והרי סו"ס לא היה מוקף כולו במים, וכבר עמד בשאלה זו בשו"ת צמח צדק יור"ד סי' קנ"ח וכתב בסוף דבריו וז"ל וצ"ל כיון שהיה מקום החתך תוך המים רק שמחמת העודף לא יכלו המים לבא עליו ממעל, ה"ל כטבל כולו תוך המים והחשש רק משום חציצה, עכ"ד.

ו. ולכאורה כוונת דבריו היא שיש להבחין בין שני מצבים שונים: [א]. כאשר חלק מגוף הכלי נמצא מחוץ למים. [ב]. כאשר הדבר החוצץ נמצא מחוץ למים. וי"ל שתנאי זה שיהיה כל הכלי במים, ענינו שגוף הכלי יהיה טבול ולא יהיה מצב שבו חלק מהכלי חוץ למים, [וכמו באדם שטובל בעיניו שלא יהיה שערו חוץ למים, דאז חלק מגוף האדם לא נטבל, וכן אם הוציא אפילו אצבע קטנה מחוץ למים נמצא שאין כל גופו טבול במים], אבל כשגוף הכלי כולו או האדם כולו נמצאים במים אלא שהחציצה בולטת מחוץ למים י"ל שאנו רואים כאילו כל הכלי היה במים, ומה שהפריע למים להקיף את כל הכלי הוא מקום החציצה ואילו לא החציצה היו המים מקיפים

את כל הכלי¹, ולכן אין בזה חסרון של **טבילה** אלא חסרון של **חציצה**² [ובזה אמרו הראשונים שבית הסתרים בכלים אינו חוצץ].

ז. ובאופן אחר יש לומר שאין דין **שכל המים יגעו בכלי** אלא סגי **שיקיפו אותו** אף שאין כל המים נוגעים בו, וזכר לדבר מה דנחלקו הדעות אי שרי לטבול בשלג, עיין במרדכי ס"פ במה טומנין, במעשה שבא לפני רבי שמריה משפירא במי שטבל בשלג שאינו מופשר ומחזיק מ' סאה והורה רבנו שמחה שעלתה הטבילה, ואחרים נחלקו עליו דאין שלג קפוא חשיב מים לענין זה, וגם רבנו שמחה חזר בו מההיתר כי אי אפשר שכל השלג העולה למ' סאה יגע בבשרה. ובב"י הביא את הדעות בזה וכתב שאין לעשות מעשה באיסור דאורייתא כנגד האוסרים ובשו"ע הלכות מקוואות יור"ד סי' ר"א סעיף ל' הביא דין שלג לענין מ' סאה ולענין שאובין, וברמ"א הביא את המרדכי הנ"ל שהתיר לטבול בשלג וסיים דטוב להחמיר לכתחילה.

ויש לעיין אמאי שרי הרמ"א לטבול בשלג ומה נעשה עם טענת רבנו שמחה הנ"ל שאין השלג מגיע לכל הגוף. וחזינן מהכא דבגוונא שהגוף מוקף במים אזי גם אם המים לא נוגעים ממש בכל גופו אין זה מעכב ועלתה לו טבילה³.

ח. ולפי זה יש מקום לדון בגוונא שכלי נמצא במים והמים מקיפים את כולו אלא שאינם מכסים את ראשו אבל הם מעל עובי גובהו [והם כעין חומה מימינם ומשמאלם] האם לדעות הנ"ל שמכשירות טבילה בשלג ה"נ נימא שאנו רואים את הכלי מוקף במים אף שבפועל המים לא הגיעו לכל חלק וחלק מהכלי, וא"כ שמא יש לדון כה"ג גם גבי ידות הכלים שאם המים מקיפים את הכלי באופן כללי ורק חסר את מקום היד שהוא חוץ למים הרי זה נחשב כאילו היה כולו במים.

ט. ועיין בשו"ת אבני נזר יור"ד סי' רס"ז אות ה' שעמד גם הוא בחקירת עניין זה וכתב וז"ל והנה צריך להבין בידות כלים ארוכים ויוצאים מתוך המים, נהי דהיוצא לא חשיב כלי מ"מ מקום החתך אינו משוקע בתוך המים מכל צד דהא היד על מקום החתך ויוצא מתוך המים ויהיה דינו כאלו אצבעו קטנה יוצא מתוך המים. אך באמת זה אינו דומה לאצבע דאצבע יוצא הרי האצבע הזה מרוב צדדיו חוץ למים, אבל כלי זה אין מקצתו חוץ למים רק מצד אחד הוא צד עליון שהיד דבוק עליו, וכיון שאפילו אין חלק מחלקיו יוצא חוץ למים ברובו רק במעוטו אזלינן בתר רוב וכשר וכו', וע"כ ההכשר משום שברוב הצדדים הוא משוקע בתוך המים.

¹ ואין לומר דסגי שהמים יכסו את הכלי רק עד מקום החתך, דפשיטא דגם לדעת הר"ש ודעימיה הכלי צריך להיות מוקף במים מכל עבריו, ולו יצוייר שיניח כלי במקוה ובפועל המים מגיעים רק עד גובהו של כלי ואינם עולים ממעל ולכן אינם מכסים אותו, בזה לכו"ע לא עלתה טבילה לכלי. [ועיין להלן בדברי האבני נזר].

² ובה יש ליישב את טענת החזו"א דלעיל שכתב "אבל הכא שלא הכניס היד למקוה כלל ודאי לא עלתה לו טבילה, דאם כל היד הוא גוף הכלי הרי לא טבל כולו, ואם אין כל היד גופו הוי חציצה", ד"ל שחלק היד שעתידי להיקצץ באמת אינו גוף הכלי ואינו צריך להיות מוקף במים, ומה שהוא מעכב את המים מלכסות את הכלי הוי בגדר חציצה, וכיון שהוי בית הסתרים בכלים לכן אינו חוצץ.

³ ויש לעיין לפ"ז אמאי בעינן להקפיד בכלי צר שיגיעו המים לכל מקום כמובאר ביור"ד סי' ר"ב ס"ו, ואמאי לא נידון זאת כשלג הנ"ל. ושמא לפי דעה זו אה"נ שאין הדבר מעכב.

והיינו דס"ל לאבנ"ז שטבילה במים סגי לה שרוב הכלי מוקף, ושאינו היכא שחלק קטן מהכלי חוץ למים דאז אמרינן שאין הכל טבול כלל, לבין היכי שהוא מוקף, רק במיעוט מקום אינו מכוסה דאז דנים את הכלי כטבול. ויש בדברים אלו מן החידוש, לומר שלא בעינן שכל הכלי יהיה מוקף במים וסגי ברובו ככולו¹.

האם חוט החשמל נחשב כידות הכלים

י. ידות הכלים נטפלים לכלי וטעונים טבילה, אמנם חוט חשמל הוא מילתא דתליא בסברא, ולכאורה הסברא נותנת שכיון שאינו משמש את גוף הכלי אלא הוא רק כמין גשר להביא את כוח החשמל לכלי אינו נחשב כידות הכלים

העולה מהנ"ל:

חוט חשמל מסתבר שאין דינו כידות הכלים, ומה שיש לדון בו הוא שאם אינו טובלו אזי אף שאין חסרון בזה שלא טבל את החוט מ"מ אכתי יש לדון שכיון שהחוט נשאר מחוץ למים הרי שאין הכלי נטבל בשלמות.

והנה מאחר והשו"ע יור"ד סי' ר"ב סעיף ט' פסק את דין המשנה בידות הכלים שעתיד לקוצצן מטביל עד מקום המדה ודיו, ולא חילק כלל בין ידות העשויות חוליות לבין ידות רגילות, והיינו דהכריע כתירוץ הרא"ש והר"ש דאין בזה חציצה, והטעם דבית הסתרים בכלים אינו חוצץ ולכן אף דהוי מיעוט המקפיד מ"מ אינו מעכב את הטבילה.

וא"כ לפ"ז יש לדון גם בחוט חשמל המחובר לכלי שאף אם לא הכניס את כולו לתוך המים אין זה לעיכובא, דגם אם חשיב מיעוט המקפיד במקום החיבור של החוט אל הכלי מ"מ לפי פסק השו"ע אין זה לעיכובא. [וגם אינו לעיכובא מה חוט חשמל זה בולט מחוץ למים וכפי שביארנו לעיל, דחוט החשמל אין דינו כדין ידות הכלים].

אלא שלפי דעת התוס' בחולין הנ"ל שהעמידו את המשנה בידות הכלים בידית של חוליות, וכן לדעת המאירי הסובר שטבלו גם את ידית הכלים, יצטרכו לטבול את החוט כולו.

ונראה דכיון שסתימת השו"ע והפוסקים שטובל עד מקום המדה, ולא חששו בפוסקים לשיטת התוס' והמאירי, א"כ כבר הוכרעה ההלכה בזה דטובל עד מקום המדה ולכן לא בעינן לטבול את חוט החשמל. ומה שהקשה החזו"א על דברי הני ראשונים יש ליישב כפי שהבאנו לעיל בארכות, ובפרט שמשמעות הדברים שהראשונים לא חששו לקושיא זו [מלבד דעת המאירי].

¹ עוד יש לעיין אם נימא שכלי שרובו מוקף וכדלעיל עלתה לו טבילה, א"כ אמאי צריך להיזהר בשעה שטובלים כלי שפיו צר שיגיעו המים לכל מקום, כמבואר בשו"ע יור"ד סי' ר"ב ס"ו, ואמאי לא נימא שכיון שכל הכלי טבול במים לא איכפת לן במה שחלק קטן ממנו לא נוגע במים, דומיא דידות הכלים. ויש ליישב דשאני מצב שבו יש אויר בין הכלי לבין המים דהאור נחשב חציצה בין המים לכלי, ולכן לא עלתה טבילה לכלי, משא"כ בידות הכלים שהכלי מוקף במים, ומה שהידות עצמם חוצצים בזה תירצו הראשונים לשיטתם אמאי אין בזה משום חציצה וכפי שהבאנו לעיל. [ובכל זה יל"ע מדברי הפוסקים גבי טבילה בשלג אמאי אין חסרון של חציצה מצד האויר שבין השלג לאדם].